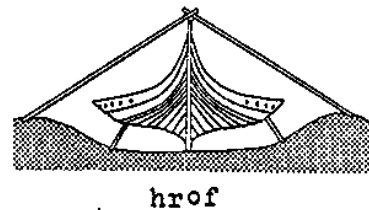
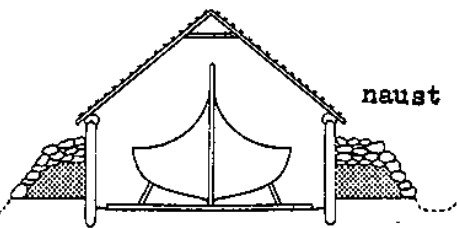
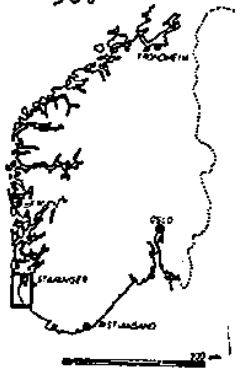


## hamnarkeologi



Rolfsen, Perry: Båtnaust på Jaerkysten Stavanger museums skrifter 8 155 sid 20 pl. Stavanger 1974 o 50:-

Naust är det västnordiska(norska/isländska)ordet för båthus, i dess likaledes västnordiska form, av torv, sten och lite trä. I denna variant dras båtarna upp från stranden in i båthuset. Den östnordiska(avsenska/finska)som också används än i dag är däremot helt av trä och eftersom den ligger vid en kust utan tidvatten kan den ligga alldeles vid strandkanten och båtarna t o m lyftas upp till vinterförvaring hängande under taket.

Ordet naust kommer av en stam som är besläktad med latinets navis=skepp, med många avläggare i lånnord som t ex navigation.

Det andra litet enklare båtskjulet som förekom i förhistorisk tid och medeltid med blott skyddsvägar av sten och torv med t ex segelduk eller ett enkelt planktak spant över kallades hrof(jfr eng. roof=tak) Se fig.

Den grundläggande arkeologiska studien om nausten är Rolfsens arbete. Tidigare hade, som förf påpekar, intresset för denna sida av den maritima kulturen varit tämligen svalt bland arkeologer.

Man brukar måhända föreställa sig att båthusen användes blott till vinterförvaring. Rolfsen fastslår att de nästan lika mycket utnyttjades under sommaren. I vissa områden i Norden användes naust t o m bara på sommaren medan båtarna under vintern låg ute under bar himmel. Det var snarast uttorkning(och alltför stor fuktighet)som var faran för träbåtar

Nausten består av tre huvuddelar: själva båthuset, dragbanan(slipen)och det skyddade landningsstället vid stranden(se fig).

De flesta kända naust ligger i Norge, c 250 mellan Vestfold och Troms, mest från Jaeren och norrut. Några ligger även vid inlandsfarvatten. Rolfsen anser tydligen att inget förhistoriskt naust ännu påträffats i Sverige/Finland. Det är fel, även om det enda fallet inte gör någon större ändring i sak. Vad jag syftar på är förstås Snäckhus i Burs(se Cederlunds artikel i detta nr)socken på Gotland. Vissa ortnamn på Skepphus- kan antagligen också antyda platser för liknande konstruktioner, nu helt försvunna(av trä?)vid norra Upplandskusten. Endast två naust av'norsk'typ är f ö funna i Danmark. På Island är de ganska vanliga. Dessutom har 5-6 naust undersökts vid den av Helge Ingstad upptäckta vikingatida boplatsen vid L'Anse aux Meadows på Newfoundland. Om dessa skriver A E Christensen i slutrapporten om utgrävningarna.

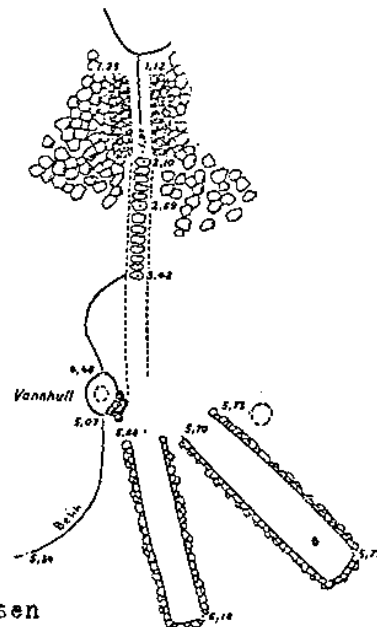
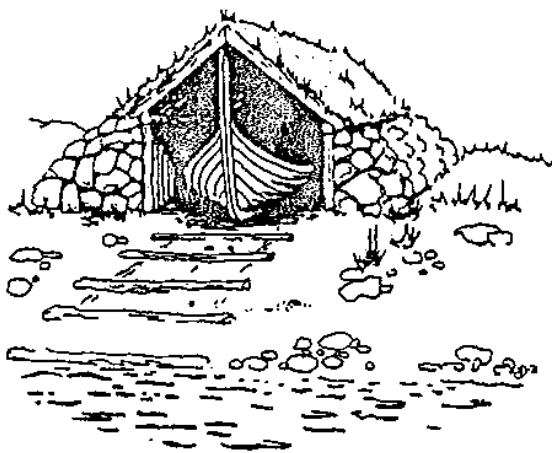
De enda väl daterade förhistoriska naustgrunder som är utgrävda ligger i Norge. De har då daterats såväl med hjälp av keramikfynd som C-14.

Några är redan från äldre järnålder, romersk järnålder o 200 e Kr, och folkvandringstid omkr 500-talet e Kr. Somliga är tidigt förvånansvärt stora, med en längd på upp till 27-30 m, men då i jämförelse med senare naust lägre och smalare.

Undersökningsområdet (Jaerkysten)-se fig- har 49 registrerade naustgrunder eller -tofter. Fynden i dessa har i huvudsak bestått i järnaglar och spikar, delvis fast knutna till klinkning och då senast o 350 e Kr med Nydambåten som bästa och säkraste exponent, metkrokar, varav en del mycket stora, och keramik. Sannolikt speglar fynden mångskiftande ver samheter inne i båtskjulen: de har utnyttjats som upplag, förråd, verkstäder, kanske även för tillfälligt boende. Keramiken är genomgående av högre kvalitet och i större antal än den som är funnen i de egentliga husgrunderna. Rolfsen anser att detta beror på att keramiken varit en viktig handelsvara i området.

Förf gör en jämförelse ur dateringssynpunkt mellan båthus (med daterande fynd) gravhögar och husgrunder och finner att av 34 båthus tillhör 11 tidig järnålder, 6 övergångstiden, 3 yngre järnålder, 10 yngre järnålder och medeltid, 3 medeltid och slutligen beskriver 1 naust kontinuitet från äldre järnålder till medeltid.

Han söker även i materialet finna naust som skulle passa till ledungsfartyg, som de beskrivs i bl a Gulatingsloven (från 1000-talet). En tjugosessas längd borde, räknar Rolfsen, ha varit o 23,6 m och därmed passar 4 naust in i bilden, medan till en tjugofemsessas 27,6 m skulle blott ett enda naust passa. Men det väsentliga är att alla naust på bredden är alltför smala för skepp av denna storlek. Rolfsen drar då den slutsatsen att nausten till ledungsskeppen inom varje distrikt (eller skipreid/skeppslag) inte fanns jämt fördelade utan i stället koncentrerats till en central plats. På Jaeren pekar detta mot trakten av Stavanger och Egersund, tingsplatserna. Detta är nu tätorter där lämningarna sannolikt helt hunnit utplånas.



Ill. Ellmers/Rolfsen